

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นตลอดโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตรดอกบัวแดงเพื่อ
เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
Local Product Development throughout the Supply Chain and Logistics of
Red Lotus to Increase the Efficiency of Sustainable Community Management
in Bang Len District Nakhon Pathom Province

อณัญญา บรียงพิศุทธิ์*วารารณ์ วิมุกตะลพ*สมพงษ์ อภิธรรมสุนทร** ณรงค์ ทมเจริญ***

Ananya Banyongpisut* Waraporn Wimuktalop* Sompong Apithamsoonthorn** Narong Tomcharoen***

วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา* นักวิชาการอิสระ**คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง***

Supply Chain Management, College of Logistics and Supply Chain

Suan Sunandha Rajabhat University* independent scholar**Faculty of Business Administration,

Ramkhamhaeng University ***

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของสินค้าเกษตรดอกบัวแดงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การดำเนินงานและพัฒนาศักยภาพกระบวนการผลิตและการตลาดของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสินค้าเกษตรดอกบัวแดงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม และ 3) เพื่อศึกษาการจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของสินค้าเกษตรดอกบัวแดงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านการทำเกษตรดอกบัวแดง และวิถีชีวิตเนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่ที่แวดล้อมไปด้วยทุ่งบัวแดง เป็นชุมชนที่ยึดอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพค้าปลีกเป็นหลัก เห็นได้จากการที่หลายครัวเรือนส่วนใหญ่จะทำนาบัวแดงและเลี้ยง ไก่ หมู เป็ดและมีระบบฟาร์ม เพื่อเลี้ยงชีพและเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในครอบครัว เป็นลักษณะของชุมชน เชิงเกษตรที่สมบูรณ์ ให้ความรู้ด้านสุขลักษณะที่ดีในการผลิตสดุดอกบัว การควบคุม สุขลักษณะส่วนบุคคลทั้งทางด้านการแต่งกาย และสุขนิสัย การล้าง-ตวง เพื่อให้ได้ปริมาณที่คงที่และแน่นอน พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อเป็นทางเลือกแก่ ลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดจุดเด่นผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างด้านการผลิตที่ได้มาตรฐานบนพื้นฐานของภูมิปัญญา/วัตถุดิบท้องถิ่น มีการจัดการโซ่อุปทานประกอบด้วยลักษณะของ โซ่อุปทานต้นน้ำ-ปลายน้ำ 3 รูปแบบ ซึ่งมีองค์ประกอบโดยรวมของโซ่อุปทานทั้งหมดได้แก่ ผู้จัดหาวัตถุดิบ เกษตรกรดอกบัวแดง พ่อค้าคนกลาง พ่อค้าปลีก และผู้บริโภค มีการจัดตั้งและขับเคลื่อนแนวทางของวิสาหกิจชุมชนไปได้ด้วยดี โดยสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนล้วนเป็นชาวบ้าน ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ทำให้เกิดการบริหารจัดการที่เข้าใจถึงสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน หลังจากที่ได้ดำเนินการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นมา ชาวบ้านในชุมชนเห็นว่าช่วยบรรเทาปัญหาในการประกอบอาชีพได้มากขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนาการเกษตร, โซ่อุปทานและโลจิสติกส์, ดอกบัวแดง

Abstract

The objectives of this research were 1) To develop local products of red lotus agricultural products in Bang Len District 2) To analyze the operational status and develop the production and marketing potential of the red lotus agricultural product processing group in Bang Len District Nakhon Pathom Province 3) To study the supply chain management and logistics of local products of red lotus agricultural products in Bang Len District. and 4) to propose solutions to problems and improve agricultural products from upstream, mid-stream and downstream of red lotus agricultural products in Bang Len District. Nakhon Pathom Province. The research process was divided into three: in-depth interviews, group discussions, and synthesis. The results showed that it is unique in the field of red lotus farming and lifestyle because it is located in an area surrounded by red lotus fields. It is a community based on agricultural and livestock occupations. It is evident that many households are made of red lotus and fed. Chickens, pigs, ducks and farm systems to make a living and make money for the family are characteristic of the community. Complete agricultural Provide good hygiene knowledge in lotus soap production, control Personal hygiene in terms of dress and hygiene, weighing-measuring habits to achieve a stable and exact quantity. Develop products in a variety of ways to provide an alternative to targeted customers by setting product highlights to have standardized production differences based on local wisdom/raw materials. Supply chain management consists of three forms of upstream-downstream supply chains, which have the overall composition of all supply chains: raw material suppliers, red lotus farmers. Middlemen, Retailers, and consumers. The community enterprises have been established and driven. The members of the community enterprise group are all villagers. In Bang Lane, Nakhon Pathom This creates an administration that understands the problematic conditions and the real needs of the community. After the establishment of community enterprises, Locals in the community see it as helping to alleviate more problems in the profession.

Keywords: Agricultural Development, Supply Chain and Logistics, Red Lotus

บทนำ

เทศบาลตำบลบางเลน มีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำลาดเทจากเหนือลงมาทางใต้เล็กน้อยเป็นที่ราบตะกอนดินเลน ไม่เป็นที่ราบสูงไม่มีภูเขา และพื้นที่ป่าไม้ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 2 เมตร มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน มีคลองซอยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น คลองบางเลน คลองพระพิมล คลองหมุดดอน และมีคลองชลประทานที่ขุดขึ้นใหม่ จากการที่สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังในฤดูน้ำหลาก ทั้งในเขตพื้นที่ทำการเกษตรและบริเวณบ้านเรือนหรือชุมชน ส่วนลักษณะดินเป็นดินเลนดินตะกอนที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำการเกษตรประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรมแต่พอถึงฤดู

แล้งสภาพดินจะมีความเค็มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลของน้ำทะเลที่หนุนเข้ามาในพื้นที่น้ำจืด การเดินทางติดต่อการค้าในเขตเทศบาลตำบลบางเลนจะเดินทางติดต่อค้าขายไปมาหาสู่กันโดยทางเรือ ทั้งนี้เป็นเพราะชุมชนดั้งเดิมนั้นปลูกบ้านพักอาศัยอยู่ริมน้ำโดยเฉพาะแม่น้ำท่าจีนและคลองสาขาต่างๆ แต่ในปัจจุบันการคมนาคมได้เปลี่ยนมาเป็นทางบกโดยรถยนต์ เพราะปัจจุบันอาชีพของประชาชนเริ่มหลากหลายและประชาชนเริ่มนิยมปลูกบ้านเรือน พื้นที่สร้างบ้านออกไปตามริมถนน ประกอบกับลำคลองเริ่มทรุดตื้นเขินและความเร่งรีบในการประกอบอาชีพการค้า การบริการ อุตสาหกรรม ทำให้การคมนาคมทางน้ำลดน้อยลง ซึ่งเส้นทางคมนาคมทางบกที่สำคัญในเขตเทศบาลตำบลบางเลน จะมีเส้นทางหลวงหมายเลขต่าง ๆ ที่มีศูนย์กลางตัดผ่านเทศบาลตำบลบางเลนนี้อยู่ในความควบคุมดูแล และรับผิดชอบโดยกรมทางหลวง แต่อย่างไรก็ตามสภาพผิวถนนของเส้นทางสายต่าง ๆ ดังกล่าว อยู่ในสภาพปานกลาง บางจุดชำรุดอย่างมาก เช่น บริเวณสี่แยกไฟแดงก่อนถึงบริเวณหน้าว่าการอำเภอบางเลน ส่วนเส้นทางคมนาคมระหว่างตำบล ระหว่างชุมชน และหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลนั้นมีการสร้างเส้นทางคมนาคมหรือถนนหนทางเชื่อมติดต่อกันทุกพื้นที่ หรือทุกชุมชนที่อยู่ในเขตการปกครอง ถนนหนทางหลายสายที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้เป็นเส้นทางคอนกรีตเสริมเหล็กที่ได้มาตรฐานมีความทนทานมากขึ้น แต่ก็ยังเหลืออีกหลายเส้นทางที่ยังเป็นหลุมเป็นบ่อที่ต้องได้รับการพัฒนาและปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน

อย่างไรก็ตาม ทางเกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ด้านโลจิสติกส์โดยเฉพาะการจัดการในห่วงโซ่อุปทานราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติสูงขึ้นส่งผลให้ต้นทุนการขนส่งที่สูงขึ้น หนี้สินของเกษตรกรทั้งในและนอกระบบเพิ่มสูงขึ้น และราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน เกษตรกรจำนวนมากไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ดิน ส่วนเกษตรกรที่มีที่ดินจำนวนมากแต่ละปีต้องสูญเสียที่ดินให้กับสถาบันการเงิน ผลกระทบจากสภาวะโลกร้อนทำให้การคาดการณ์เกี่ยวกับฤดูกาลและภัยธรรมชาติโดยเฉพาะภัยแล้งและอุทกภัยทำให้ยากและมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น รวมทั้งปัญหาสินค้าเกษตรที่ได้มาตรฐานเชิงการค้ามีน้อยและปริมาณและคุณภาพไม่สม่ำเสมอและไม่ต่อเนื่องตลอดปี การแปรรูปสินค้าเกษตรยังมีน้อยและขาดการรวมกลุ่มเกษตรกรบวแดงเพื่อแปรรูปสินค้าจากผลิตภัณฑ์เกษตรบวแดง อีกทั้งเกษตรกรขาดความรู้และให้ความสำคัญกับภาคการตลาดน้อย ขาดการรวมกลุ่มในการขายสินค้าทำให้ขาดอำนาจต่อรอง ขาดการเชื่อมโยงสินค้าและการตลาดระหว่างเกษตรกร หรือกลุ่มผู้ผลิตและผู้ซื้ออย่างเป็นระบบ รวมถึงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ยังมีน้อยส่งผลให้ผู้บริโภคยังไม่ตื่นตัวในการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรในโซ่อุปทาน (Supply Chain) ที่มีความสำคัญกับเกษตรกร ตั้งแต่การบริหารจัดการระดับต้นน้ำและกลางน้ำ ซึ่งปัญหาสำคัญในโซ่อุปทานที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ สินค้าไม่ได้มาตรฐานเกิดความสูญเสียในระหว่างกระบวนการผลิต การเก็บเกี่ยว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา บรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง ความสูญเสียในขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวส่งผลให้เกษตรกรต้องแบกรับภาระต้นทุนสูงขึ้น หากสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เช่น มีระบบการจัดการแบบกลุ่ม เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรมีความรู้ในการจัดการที่ดี มีเครื่องมืออุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกจะสามารถลดการสูญเสีย นอกจากนี้หากส่งเสริมให้สถาบันเกษตรกรมีองค์ความรู้ในเชิงธุรกิจเพื่อบริหารจัดการกิจกรรมต่อเนื่องในโซ่อุปทาน ตั้งแต่ขั้นตอนก่อนการผลิต การเก็บเกี่ยว การรวบรวมและการกระจายสินค้าจนถึงลูกค้าปลายทาง การจับคู่ธุรกิจ การเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการ จนถึงความสามารถในการทำธุรกิจเพื่อส่งออกจะทำให้เกษตรกรได้รับมูลค่าเพิ่มจากขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านั้น ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นตลอดโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตรบวแดง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอบางเลน จังหวัด

นครปฐม และเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ซึ่งมีกระบวนการผลิตหลายขั้นตอน ตั้งแต่การจัดการวัตถุดิบและปัจจัยอื่น ๆ จนกระทั่งถึงการจัดส่งสินค้าและบริการให้ผู้บริโภคคนสุดท้าย การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) การสร้างโซ่คุณค่า (Value Chain Management) รวมทั้งการพัฒนาด้านเครือข่ายการบริหารจัดการด้านสินค้าเกษตร (Cluster Management) เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบการผลิตทางการเกษตรของจังหวัดนครปฐมให้มีศักยภาพ ด้วยความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นตลอดโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตรบัวแดง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐมและยกระดับศักยภาพในการขนส่งให้ก้าวสู่สากล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของสินค้าเกษตรดอกบัวแดงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ภาพการดำเนินงานและพัฒนาศักยภาพกระบวนการผลิตและการตลาดของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสินค้าเกษตรดอกบัวแดงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาการจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของสินค้าเกษตรดอกบัวแดงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. รับทราบปัญหาความต้องการ เพื่อนำมาวิเคราะห์หาทางช่วยเหลือแก้ไข และปรับตัวให้เหมาะสมตามสภาพและประเพณีของท้องถิ่น
2. ยกระดับเศรษฐกิจฐานราก มีการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ ซึ่งโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีมีรายได้เสริมเพิ่มรายได้หลักให้ครัวเรือนยากจนในชุมชนท้องถิ่น
3. เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบการผลิตทางการเกษตรของจังหวัดนครปฐมให้มีศักยภาพ
4. พัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นตลอดโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตรบัวแดง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐมและยกระดับศักยภาพในการขนส่งให้ก้าวสู่สากล

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีวัตถุประสงค์มากมายและมีลักษณะครอบคลุมกว้างขวางแต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ต้องการผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สร้างผลกำไรและเพื่อความอยู่รอดของบริษัท โดยทั่วไปสามารถรวบรวมความหมายของคำว่า ผลิตภัณฑ์ใหม่ออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้ (Fuller, G.W., 1994)

1. ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการขยายสายการผลิต โดยใช้กระบวนการผลิตที่มีอยู่ (line extensions)
2. การสร้างแนวคิดใหม่ในผลิตภัณฑ์เดิม (repositioned existing product) เป็นการปรับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในแง่ของการใช้งาน โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงคุณสมบัติหลัก ซึ่งบางครั้งเป็นไปตามข้อเสนอของผู้บริโภค
3. ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ (new form of existing products)

4. ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการปรับปรุงสูตรที่มีอยู่แล้ว (reformulation of existing products)
 5. ผลิตภัณฑ์ใหม่ในบรรจุภัณฑ์ใหม่ (new packaging of existing products)
 6. ผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรม (innovative products/ make changes in an existing product)
- เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์แปลกใหม่ที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม
7. ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ (creative product/ bring into existence, the rare, never before-seen product)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มีเหตุผลและความสำคัญ ดังนี้

1. เพื่อรักษาสถานภาพการแข่งขัน ปัจจุบันสถานการณ์การแข่งขันในตลาดธุรกิจมีความรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่องจากคู่แข่งที่เพิ่มขึ้นได้ส่งผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกสู่ตลาด ซึ่งส่งผลกระทบต่อส่วนแบ่งทางการตลาดที่ถูกช่วงชิงไป การออกผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาดจะช่วยรักษาสถานภาพการแข่งขันและส่วนแบ่งตลาดไว้ได้
2. เพื่อทดแทนผลิตภัณฑ์เดิม วัฏจักรวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ โดยทั่วไปจะมีช่วงเวลาที่สั้น เมื่อผลิตภัณฑ์เริ่มเข้าสู่ช่วงท้ายของวงจรชีวิต หมายความว่า ผลิตภัณฑ์นั้นไม่ก่อประโยชน์หรือมียอดขายที่ตกลง การออกผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ สู่ตลาดเพื่อทดแทนผลิตภัณฑ์เก่าจะช่วยรักษาชื่อเสียงของบริษัททดแทนปริมาณขายกำไรของผลิตภัณฑ์เดิมและสามารถนำทรัพยากรจากผลิตภัณฑ์เดิมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้
3. เพื่อใช้สมรรถนะส่วนเกินให้เกิดประโยชน์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อใช้สมรรถนะทางการตลาด การขาย และการผลิตที่เหลือให้เกิดประโยชน์ เหตุผลสำคัญ คือ การกระจายต้นทุนคงที่ไปยังจำนวนผลิตภัณฑ์มากขึ้น เพื่อให้ต้นทุนรวมต่อหน่วยทั้งผลิตภัณฑ์เดิม และผลิตภัณฑ์ใหม่ลดลงมากพอที่จะเสนอราคาขายที่ต่ำกว่าคู่แข่งและมีกำไรที่มากขึ้น
4. เพื่อปรับการเคลื่อนไหวเนื่องจากฤดูกาลให้น้อยลง ฤดูกาลที่แปรผันอาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรต่าง ๆ ของธุรกิจที่อาจไม่เพียงพอ หรืออาจเหลือใช้การเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารถขายหรือผลิตได้เมื่อพ้นฤดูกาลไปแล้วย่อมทำให้การผันแปรต่างๆ ลดลง และเป็นการใช้ทรัพยากรของกิจการให้เกิดประโยชน์สูงสุด
5. เพื่อลดการเสี่ยงภัย เช่น ผลิตภัณฑ์ล้าสมัย ลูกค้านิยมความนิยม ปริมาณขายไม่มากพอกิจการมีผลิตภัณฑ์จำหน่ายในตลาดน้อย เป็นต้น สภาวะการณ์เหล่านี้อาจส่งผลให้เกิดภาวะขาดทุนการเพิ่มผลิตภัณฑ์ที่มีความแปลกใหม่ การเพิ่มปริมาณการขายให้ครอบคลุมตลาด ย่อมช่วยกระจายความเสี่ยงภัยจากความผันผวนในตลาดที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
6. เพื่อการใช้ผลพลอยได้ให้เกิดประโยชน์ สินค้าใหม่พัฒนาจากผลพลอยได้หรือของทิ้งแล้วในธุรกิจ อาจนำมาซึ่งยอดขายหรือกำไรที่เพิ่มขึ้น
7. เพื่อโอกาสใหม่ จากการที่ธุรกิจเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาด อาจทำให้เกิดความต้องการผลิตภัณฑ์จากผู้บริโภค จนกิจการสามารถผลิตและดำเนินการทางการตลาด และความต้องการเช่นนี้ จึงถือเป็นโอกาสอันดีที่ธุรกิจจะเข้าไปตอบสนองความต้องการด้วยผลิตภัณฑ์ของตนเอง นำมาซึ่งกำไรและส่วนครองตลาดที่มากขึ้น

แนวคิดระบบโลจิสติกส์และการบริการจัดการ

ความหมายของการจัดการโลจิสติกส์ หากกล่าวถึงความหมายของการจัดการโลจิสติกส์นั้น มีผู้ให้ความหมาย ของการจัดการโลจิสติกส์ไว้จำนวนหลายท่าน เช่น ในปี พ.ศ. 2544 กมลชนก สุทธิวาทมฤพุดิ (2544: 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการโลจิสติกส์ หมายถึง การบริหารกระบวนการไหล (flow) ของสินค้าหรือวัตถุดิบจากจุดเริ่มต้นไปยังจุดที่มีการใช้สินค้าหรือวัตถุดิบนั้น และในบาง กรณีก็ไปยังจุดที่ทำลายสินค้านั้น ซึ่งสอดคล้องกับบิวโรจน์ พุทธิวิธิ (2547: 4) กล่าวว่า การ จัดการโลจิสติกส์หมายถึงการจัดส่งสินค้า

จากหน่วยธุรกิจ (business unit) หนึ่งไปยังอีกหน่วย หนึ่ง ซึ่งหน่วยธุรกิจที่รับสินค้าจะถูกกำหนดให้เป็นลูกค้า ไร่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 โกศล ดีศีลธรรม (2548: 2) ได้ให้ความหมายของการจัดการโลจิสติกส์ที่สั้นกระชับไว้ว่าหมายถึงการ จัดการบริหารสินค้าที่ถูกผลิตจากจุดเริ่มต้นไปจนถึงจุดสุดท้าย คือลูกค้า ส่วนธนิต โสรัตน์ (2548: 302) กล่าวว่า การจัดการโลจิสติกส์หมายถึงการประสานการดำเนินงานในกิจกรรม ต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า หรือเป็นการสร้างคุณค่าโดยการนำสินค้าจากต้นกำเนิดไปสู่สถานที่ที่มีความต้องการด้วยรูปแบบการขนส่งจังหวะเวลาคุณภาพและ ปริมาณที่ถูกต้องและที่สำคัญจะต้องมีต้นทุนการดำเนินงานที่สามารถแข่งขันได้

ใช้ปัจจัยหลายอย่างประกอบกันทำให้หลักการนี้เกิดขึ้นมาได้การสนับสนุนหลักจะมาจากความร่วมมือระหว่างแผนกในองค์กรเดียวกันหรือระหว่างองค์กร การนำเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนการดำเนินการ รวมถึงการบริหารจัดการการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมของธุรกิจด้วย ทั้งนี้การศึกษาลักษณะของห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรนั้นจะเน้นที่การไหลเวียนสินค้า การไหลเวียนสารสนเทศและเงินทุนกับความเสี่ยง ปัจจัยที่มีผลต่อการไหลเวียนของสินค้า โดยแบ่งเป็นโครงสร้างตลาดและการแข่งขัน ช่องทางการจำหน่ายกรรมวิธีการผลิต ลักษณะของสินค้าและโลจิสติกส์ ส่วนการไหลเวียนของสารสนเทศจะครอบคลุมเรื่องกระบวนการผลิตและเทคโนโลยีด้วย สำหรับการไหลเวียนของเงินทุนก็จะรวมเอาเรื่องการจัดการความเสี่ยง และแบ่งภาระความเสี่ยงโครงสร้างตลาดสินค้าเกษตรและความสัมพันธ์แบบดั้งเดิมโครงสร้างตลาดสินค้าเกษตรและความสัมพันธ์ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย กันยายน, 2553) แต่เดิมนั้นภาคเกษตรไทยประกอบด้วยเกษตรกรรายย่อยจำนวนมาก จึงต้องมีพ่อค้าคนกลางจำนวนมากเพื่อทำหน้าที่รวบรวมขนส่งและแปรรูปสินค้า โดยเริ่มจากการรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรระดับหมู่บ้านหรือตำบลเพื่อนำมาส่งที่ตลาดกลางหรือโรงงานแปรรูปในอำเภอหรือจังหวัดแล้วส่งเข้ามายังกรุงเทพฯ เพื่อการบริโภคภายในประเทศ และเพื่อการส่งออก ถึงแม้ว่าจะมีคนกลางหลายขั้นตอน แต่ตลาดสินค้าเกษตรส่วนใหญ่ก็มีประสิทธิภาพเพราะมีการแข่งขันสูง แต่พ่อค้าคนกลางส่วนใหญ่จะได้กำไรตามผู้ที่ได้กำไรสูงจะเกิดจากการเก็งกำไรแต่มีความเสี่ยงที่จะขาดทุนมากเช่นเดียวกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นตลอดโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตรดอกบัวแดง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม นี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) เป็นหลัก โดยเป็นรูปแบบของการวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ศึกษาและทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสำรวจและเก็บข้อมูลจริงในชุมชน ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลกับผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ และอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 17 คน ทั้งนี้จำนวนของผู้ให้ข้อมูลเป็นไปตามเกณฑ์ที่สอดคล้องกับแนวคิดของโทมัส ที แมคมิลแลน (Thomas T. Macmillan, 1971) ที่มีข้อเสนอว่าหากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีจำนวน 13-17 คน จะเป็นระดับที่ให้ผลของอัตราการลดลงของค่าความคลาดเคลื่อน (Error) อยู่ที่ 0.54-0.50 และคงที่ที่ระดับ 0.04 ส่วนแนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended) สร้างขึ้น จากวัตถุประสงค์และแนวคิดที่การวิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของ เกษตรกรที่ปลูกดอกบัวแดงที่อาศัยอยู่ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 10 คน จากแหล่งชุมชนที่มีการปลูกบัวแดง ได้แก่ 1) ชุมชนตลาดเก่า จำนวน 2 ราย 2) ชุมชนตลาดบางเลน จำนวน 2

ราย 3) ชุมชนคลองบางเลน จำนวน 2 ราย 4) ชุมชนตลาดชมพูพงศ์ จำนวน 2 ราย และ 5) ชุมชนบ้านร่มรื่น จำนวน 2 ราย โดยคำถามสามารถยืดหยุ่นตามสถานการณ์ในการ สัมภาษณ์ เพื่อสร้างสัมพันธภาพ อันจะช่วย ให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างราบรื่น หลังจากมีการสร้างแนวคำถามเสร็จสิ้นตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลเป็นรายคนเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยขั้นตอนการเก็บ รวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้เป็นประเด็นคำถามแบบกึ่ง โครงสร้าง (Semi-structure interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยและใช้การ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถตอบคำถามได้อย่างเปิดกว้างไม่ จำกัดคำตอบ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 กลุ่มเกษตรกรค่อนข้างมีความเข้มแข็ง มีความคิดก้าวหน้า สมัยใหม่ มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องดิน น้ำ และการเกษตรเป็นอย่างดี และสภาพแวดล้อมโดยรวม มีภูมิประเทศและทรัพยากรที่ตรงตามเหมาะแก่การ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งมีทุ่งบัวแดงเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว เนื่องจากกระแสการดูแลสุขภาพ (Health trends) และพบว่า อาชีพที่โดดเด่นของชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อาชีพที่มาจากการทำปศุสัตว์ และอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จากอาชีพดังกล่าวนี้ ส่งผลให้ทราบข้อสรุปร่วมกันว่าชุมชนมีศักยภาพในการ สร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้เอง โดยใช้ทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นหลัก และโดยเฉพาะ วัตถุดิบสำคัญจากดอกบัวแดง

ตอนที่ 2 สถานภาพการดำเนินงานด้านกระบวนการผลิต พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ดอกบัว แดง ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลัก ซึ่งสามารถจัดหาได้จากทุ่งบัวแดงได้เกือบตลอดทั้งปี แต่ไม่สามารถกำหนดปริมาณ ของวัตถุดิบได้อย่างแน่ชัด ด้านกระบวนการ (Process) กระบวนการผลิตสับดอกบัวยังไม่ถูกสุขลักษณะ กล่าวคือ สมาชิกกลุ่มฯ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขลักษณะที่ดี ยังมีปัญหาด้านการเก็บรักษาวัตถุดิบ ให้มีความสดใหม่ และยังมีปัญหาด้านการชั่งตวงวัดปริมาณในการผลิต และสถานภาพการดำเนินงานด้าน การตลาด พบว่า กลุ่มการดำเนินงานกิจกรรมพื้นฐานตั้งแต่การผลิต การบรรจุ และการจำหน่าย ซึ่งขาดการ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางการตลาด ในส่วนการดำเนินงานด้านผลิตภัณฑ์ (Product) กลุ่มผลิตภัณฑ์และ จำหน่ายนั้น ขาดความหลากหลายและขาดการกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์และความเด่นชัดของผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้มีทางเลือกให้แก่ลูกค้าน้อยเกินไป และตัวของผลิตภัณฑ์ไม่มีการระบุรายละเอียดของสินค้า การรับรอง หรือมาตรฐานที่ชัดเจน ในด้านการดำเนินงานด้านราคา (Price) กลุ่มไม่มีวิธีการกำหนดราคาที่มาจากการ คำนวณกำไรและต้นทุนที่ชัดเจนเพียงพอ ในส่วนการดำเนินงานด้านการจัดจำหน่าย (Place) กลุ่มไม่มีการ กำหนดช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย และลูกค้ายังไม่สามารถเข้าถึงช่องทางการจัดจำหน่ายของชุมชน ได้มากพอ และการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ที่ยังขาดการสื่อสารตราสินค้าและข้อมูล ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการสร้างการรับรู้และการดึงดูดความสนใจจากลูกค้า

ตอนที่ 3 รูปแบบการขับเคลื่อนตามโซ่อุปทานดอกบัวแดงและโลจิสติกส์แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการปฏิบัติการเพื่อเพิ่มคุณค่าและรายได้ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพในท้องถิ่นเป็นเพศหญิง อายุ 40-60 ปี มีประสบการณ์ในการทำนาบัวหลวงตัดดอกมากกว่า 10 ปี และจะติดต่อกับพ่อค้าคนกลางให้ มารับซื้อสินค้าระยะเวลารวันเว้นวัน และผลตอบแทนจากการทำนาบัวตัดดอก ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตาม ขนาดของดอกบัว 2) ด้านการควบคุม ประสานงาน และขับเคลื่อน เกษตรกรที่ทำนาบัวแดงทุกรายในอำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม จึงนิยมปลูกดอกบัวแดงเป็นหลัก ในเกษตรกรบางรายมีการปลูกผสมกับบัวสัตบุตร

เพื่อให้ผู้บริโภคมีตัวเลือกในการบริโภค 3) ด้านการดำเนินการส่งกลับ ในการดูแลรักษาสภาพผลิตภัณฑ์จากดอกบัวแดงก่อนการส่งมอบให้แก่พ่อค้าคนกลางนั้น ถือเป็นหน้าที่ของเกษตรกรที่จะดำเนินการจัดเตรียมสินค้าตามคำสั่งซื้อ คัดแยกรูปแบบผลิตภัณฑ์ และการบรรจุภัณฑ์ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะขนส่งไปสู่ตลาด เมื่อสินค้าถูกขนส่งขึ้นรถแล้ว จะถือว่าสิ้นสุดความรับผิดชอบของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรจะไม่มีมารับสินค้าคืนในทุกกรณี

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นตลอดโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตรดอกบัวแดง โดยภาพรวมสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และสถานที่ คือสิ่งที่ชุมชนควรสนใจให้มากขึ้นเนื่องจากเป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดและเพิ่มแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวและกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งนั้นคือประเด็นที่สำคัญมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตพนธ์ ชุมเกตุ (2560) ที่กล่าวว่าแนวทางส่งเสริมเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคตนั้น ได้แก่ 1) การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งประกอบด้วยการเรียนรู้ภูมิปัญญา การรวมกลุ่มและการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และ 2) กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนประกอบด้วยทุนของชุมชนและการสำรวจตลาด

2. ความประทับใจในสินค้า บริการ และสถานที่ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งรอบข้างและการดูแลความสะอาดของสถานที่นั้นเป็นการเพิ่มคุณภาพของสินค้าจะทำให้เกิดการเดินทางกลับมาเที่ยวอีกครั้งหรือหลาย ๆ ครั้งซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวรพงศ์ ผูกภู (2563) ที่ให้แนวคิดเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อการท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญมากโดยเฉพาะในระดับนโยบายเนื่องจากเป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นมาและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน มีเรื่องราวที่น่าสนใจสอดคล้องกับบริบททางนิเวศน์และวัฒนธรรมของพื้นที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มาจากฐานความรู้เดิมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นและต้องมีการต่อยอดและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องความสนใจของผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

1. การพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ ชุมชนควรศึกษาจากความต้องการกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ และต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ และต้นทุนในการผลิต

2. ควรส่งเสริมให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดการร่วมมือกัน อย่างยั่งยืนสนับสนุนการประชุมกลุ่มเพื่อลงมติ ตัดสินใจผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายและมีอัตลักษณ์ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานท้องถิ่น หรือกลุ่มชุมชนโดยรอบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

3. จากการลงพื้นที่สำรวจ พบว่าผลิตภัณฑ์สินค้าที่ได้มาจากวัสดุธรรมชาติเป็นสินค้าที่ใช้มือทำอาจทำให้ขนาดของตัวผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง จึงต้องออกแบบตัวผลิตภัณฑ์ต้องเผื่อขนาดไว้บ้างเพื่อป้องกันการใส่ผลิตภัณฑ์ไม่ได้ แต่ก็ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์บางส่วนจะไม่พอดีกับผลิตภัณฑ์

4. ผู้ประกอบการภายในชุมชน หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จัดตั้งขึ้น ควรเรียนรู้และปรับใช้กลยุทธ์ทางการตลาด รวมถึงเรียนรู้การใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ อาทิเช่น เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ชุมชน ท่ามกลางการแข่งขันของผู้ประกอบการเอกชนต่างๆในพื้นที่ ทั้งนี้ควรใช้เครื่องมือดังกล่าวเพื่อการประชาสัมพันธ์ ไม่ใช่เพื่อเน้นขายผลิตภัณฑ์บนช่องทางออนไลน์ เนื่องจากการสร้างเนื้อหาและสร้าง กระบวนการรับรู้ที่มีประสิทธิภาพจะช่วย

ดึงดูดกลุ่มเป้าหมายทำให้เดินทางเข้ามาหาเอง หรือที่เรียกว่า กลยุทธ์แบบ Outside-In ก่อให้เกิดกระบวนการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืนและนำไปสู่การพัฒนาช่องทางการสร้างรายได้อื่น ๆ

บรรณานุกรม

- ณิชา สุขสบาย และคณะ. (2554). รูปแบบการเกษตรของชาวคลองจินดาที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุฬารณย์ ถาวร. (2550). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรยั่งยืนของแกนนำเกษตรกรจังหวัดสุพรรณบุรี. ปริญญานิพนธ์ สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เทพกร ณ สงขลา. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการใช้ทรัพยากรเกษตรของชุมชน: กรณีศึกษาท่องเที่ยวเชิงเกษตรข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์. 6(2): 1-12.
- ที่ทำการปกครองจังหวัดนครปฐม. (2557). แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (2557-2560). ค้นเมื่อ 22 มกราคม 2565 จาก http://www.nakhonpathom.go.th/files/com_news_develop_plan/2016-07_96f380c9fb2b135.pdf.
- วรพงศ์ ผูกภู. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อการท่องเที่ยว. ค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.randdcreation.com/content/4738/การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน-เพื่อการท่องเที่ยว->
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2563). รายงานประจำปี 2562 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- Chumkate, J. (2015). A Study on the Management Potential with Creative Economy- Based Concept of Restaurant Entrepreneurs around Seaside Tourist Attractions in Thailand. Journal of Global Academic Institute Business and Economics 1, 2: 84-91.
- Chumkate, J. (2015). Authentic Evaluation and Management Approach of OTOP Herbal Product of SMEs Entrepreneur in Western Region of Thailand. Journal of Advanced Management Science 3, 2: 123-127.

Drucker, Peter F. (2006). **The Effective Executive: The Definitive Guide to Getting the Right Things Done**. United States: Harper Business.